

PLAN

Tillsynsplan 2026

Tillståndsmyndigheten

Fastställd av miljö- och byggnämnden
Framtagen av samhällsbyggnadsförvaltningen
Datum 2025-12-15
Gäller 2026
Ärendenr MBN 2025/1619
Version [1.0]

Tillsynsplan 2026

Innehåll

Tillsynsplan avseende alkoholservice på restauranger, gårdsförsäljningstillstånd, folköl, tobak, tobaksfria nikotinprodukter, e-cigarettor och påfyllningsbehållare samt receptfria läkemedel inom detaljhandeln	3
Tillsyn av serveringstillstånd och gårdsförsäljningstillstånd	3
Förebyggande tillsyn	4
Inre tillsyn	4
Yttre tillsyn	5
Tillsyn av folköl	6
Förebyggande och inre tillsyn	6
Yttre tillsyn	6
Ansökan om försäljning och tillsyn av tobaksvaror	7
Förebyggande och inre tillsyn	7
Yttre tillsyn	7
Tillsyn av tobaksfria nikotinprodukter	8
Förebyggande och inre tillsyn	8
Yttre tillsyn	8
Tillsyn av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare	9
Förebyggande och inre tillsyn	9
Yttre tillsyn	9
Tillsyn av receptfria läkemedel	9
Förebyggande och inre tillsyn	10
Yttre tillsyn	10
Uppföljning	11
Tillsyn rökfria miljöer 2026	11

Tillsynsplan avseende alkoholservice på restauranger, gårdsförsäljningstillstånd, folköl, tobak, tobaksfria nikotinprodukter, e-cigarettor och påfyllningsbehållare samt receptfria läkemedel inom detaljhandeln

Handläggning av ansöknings- och anmälningsärenden, tillsyn av serveringstillstånd, gårdsförsäljningstillstånd och tobakstillstånd, försäljning av folköl, tobaksfria nikotinprodukter, e-cigarettor och påfyllningsbehållare, receptfria läkemedel samt tillsyn av rökförbudet på restauranger utförs inom Region Gotland av tillståndsmyndigheten för alkohol och tobak, enhet Livsmedel och Alkoholstillstånd. Myndigheten är organisatoriskt placerad på Samhällsbyggnadsförvaltningen, miljö- och byggnämnden.

Gårdsförsäljningstillstånd

Den 1 juni 2025 ändrades alkohollagen. Ett nytt kapitel, 5 a kap. om gårdsförsäljning infördes. För gårdsförsäljning krävs det tillstånd. Tillstånd för gårdsförsäljning ska avse viss tid och får som längst gälla till och med 31 maj 2031. Gårdsförsäljningstillstånd får meddelas endast den som visar att han eller hon med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden samt omständigheterna i övrigt är lämplig att bedriva verksamheten och visar att den kommer att bedrivas enligt alkohollagen och dess föreskrifter. Den som bedriver gårdsförsäljning ska utöva särskild egenkontroll över försäljningen och hanteringen i övrigt samt ansvara för att det finns ett lämpligt egenkontrollprogram.

Tillsyn av serveringstillstånd och gårdsförsäljningstillstånd

Kommunen ska enligt alkohollagen bedriva tillsyn över att alkohollagens bestämmelser följs. Om missförhållanden upptäcks kan kommunen meddela en innehavare av serveringstillstånd eller gårdsförsäljningstillstånd en erinran, eller i allvarigare fall eller vid upprepade överträdelser, en varning. Kommunen kan även under vissa förutsättningar återkalla ett serveringstillstånd eller ett gårdsförsäljningstillstånd.

Servering av starköl, vin, spritdrycker, andra jästa alkoholdrycker och alkoholdrycksliknande preparat får endast ske av den som meddelats serveringstillstånd enligt alkohollagen (2010:1622). Servering får bara ske i sådan omfattning och under sådana former att måttfullhet iakttas och att störningar på grund av oordning och onykterhet på serveringsställena undviks. De förutsättningar som gäller för att erhålla serveringstillstånd eller gårdsförsäljningstillstånd ska vara uppfyllda även efter det att tillstånd meddelats.

Tillsynen avser såväl tillståndshavare med stadigvarande serveringstillstånd som tillståndshavare som meddelats tillfälligt serveringstillstånd. Serveringstillstånd kan avse servering till allmänheten eller slutna sällskap. På Gotland finns idag 267 permanenta serveringstillstånd.

Tillsynen avser utöver serveringstillstånd även gårdsförsäljningstillstånd. På Gotland finns idag 5 gällande gårdsförsäljningstillstånd. Samtliga har även tillstånd för provsmakning.

Tillsynen kan delas in i förebyggande, inre samt yttre tillsyn.

Förebyggande tillsyn

Den förebyggande tillsynen ska ske genom:

- att ta fram och följa tillsynsplan för året
- information och utbildning till näringsidkare och serveringspersonal i ansvarsfull alkoholservice. Utbildningen sker i samverkan med Polismyndigheten
- att vara sakkunnig i alkohollagstiftningen och behärska myndighetsutövning, bland annat genom att medverka vid informationstillfällen och informera media
- information till blivande krögare samt uppdaterad hemsida

Som ett led i den förebyggande tillsynen ska samhällsbyggnadsförvaltningen genom tillståndsmyndigheten upprätthålla kontakt med branschen och myndigheter för att ge förutsättningar för ett utvecklat samarbete. Vidare ska olika former av dialog och samverkan med livsmedelskontroll, Polismyndigheten, Skatteverket med flera ske med syfte att öka effektiviteten i tillsynsarbetet.

Inre tillsyn

Inre tillsyn är av administrativ karaktär som främst består av kontroll och uppföljning av tillståndshavarnas ekonomiska och personliga förhållanden. Inre tillsyn sker kontinuerligt. Det sker genom remissförfarande. Samverkan sker med andra myndigheter såsom Polismyndigheten och Skatteverket. Den innebär också kontroll av rapporter från andra myndigheters restauranginspektioner. Den inre tillsynen omfattar även granskning av den årliga, av tillståndshavarna inlämnade restaurangrapporten.

Den inre tillsynen sker genom att:

- tillståndshavare, såsom juridisk person och personer med betydande inflytande i företaget kontrolleras. Tillsynen kan initieras genom tillståndshavarens egen anmälan, genom impuls från allmänheten och andra myndigheter eller på tillståndsmyndighetens eget initiativ. Särskild vikt läggs vid kontroll av vandel och ekonomiska förhållanden
- företagets marknadsföring av alkohol i dagspress eller andra media kontrolleras

Yttre tillsyn

Med yttre tillsyn avses den tillsyn som sker på serveringsstället eller där gårdsförsäljning sker, vilket innebär kontroll av att verksamheten sker i enlighet med tillståndet och bestämmelser enligt alkohollagen och anslutande bestämmelser samt då det avser rökning på serveringsstället även lag om tobak och liknande produkter.

Tillsynen kan ske av regionen enskilt eller genom så kallad samordnad tillsyn. Då sker tillsynen riktat och metodiskt genom samverkan med företrädesvis polisen Gotland, men även med regionens räddningstjänst. Yttre tillsyn kan delas in i rutinbesök, påkallade besök eller uppföljningsbesök och sker dagtid, kvälls- eller nattetid. Merparten av den yttre tillsynen sker sommartid, främst kvälls- eller nattetid. Under veckorna 24–33 utför anställda restauranginspektörer en stor del av tillsynsbesöken. Övrig tid eftersträvar tillståndsmyndigheten att utföra åtminstone en tillsynsomgång i månaden. Tillståndsmyndigheten har som målsättning att genomföra minst ett tillsynsbesök per tillståndshavare och år.

Yttre tillsyn avser främst kontroll av:

- ordning
- nykterhet
- vem som är mottagare av dryckerna och antalet enheter/person
- att servering inte sker till minderåriga
- matutbud
- hur länge mat erbjuds samt prissättning på mat
- alkoholfria alternativ
- priser på alkohol och alkoholfria alternativ
- om kvitto erbjuds
- ljudnivå
- animering/marknadsföring
- om personalen är utbildad i ansvarsfull alkoholservering
- antalet gäster
- hur många gäster lokalen är anpassad för
- utrymningsvägar
- att serveringsansvarig finns på plats
- tillståndsbevis samt villkor förenade med tillståndet
- om rökförbudet efterlevs på uteservering och i anslutning till entré eller andra ytor
- egenkontrollprogram och rutiner vid gårdsförsäljning

Tillsynen ska alltid utföras av minst två personer, dels av säkerhetsskäl, dels för att kunna bestyrka uppgifterna i tillsynsrapporten.

Enligt taxa för prövnings- och tillsynsavgifter enligt alkohollagen, antagen av kommunfullmäktige den 1995-11-27 och senast ändrad av regionfullmäktige den 2025-06-16, tar Region Gotland ut en avgift för tillsynen.

Tillsyn av folköl

Den som bedriver detaljhandel med eller servering av folköl är enligt alkohollagen skyldig att anmäla detta till kommunen. Ett register över anmälda försäljare hålls av tillståndsmyndigheten, som också utövar tillsyn enligt alkohollagen. De som har anmält till kommunen att de bedriver detaljhandel med eller servering av folköl ska själva utöva särskild kontroll, så kallad egenkontroll, över sin försäljning och ansvara för att det finns ett egenkontrollprogram. Ett sådant egenkontrollprogram är utövarens egen policy för att säkerställa att försäljningen bedrivs i enlighet med alkohollagens bestämmelser. Bland annat ska den innehålla uppgifter om utbildning av personal, vem som är försäljningsansvarig, rutiner för ålderskontroll, riskanalyser med mera. Vid försäljning av folköl måste det också finnas matvaror till försäljning. Matvaror, eller då det är fråga om matservering, får endast säljas i en enligt livsmedelslagstiftningen godkänd livsmedelslokal. Med matvaror avses varor ur det vanliga livsmedelssortimentet.

Förebyggande och inre tillsyn

Förebyggande och inre tillsyn sker genom att:

- hålla och uppdatera register över anmälda försäljningsställen
- säkerställa att grundvillkoren för försäljning uppfylls
- lämna kontinuerlig information till berörda näringsidkare om gällande lagstiftning och vikten av egenkontrollprogram, till exempel genom informationsbrev och uppdaterad hemsida
- samverka med andra myndigheter i frågor om tillsyn av folkölsförsäljning samt dokumentera rutiner och tillsynsarbete

Yttre tillsyn

Vid yttre tillsyn ska en kontroll ske av att:

- försäljningsstället har ett egenkontrollprogram anpassat efter den egna verksamheten och att det följs
- det finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om gällande åldersgräns
- försäljning av matvaror sker
- folkölen exponeras på rätt sätt i butiken
- marknadsföringen av folköl sker på ett med lagstiftningen förenligt sätt

Enligt taxa för prövnings- och tillsynsavgifter enligt alkohollagen, antagen av kommunfullmäktige den 1995-11-27 och senast ändrad av regionfullmäktige

den 2025-06-16, tar Region Gotland ut en avgift för tillsynen. Målsättningen är att genomföra minst ett tillsynsbesök per försäljningsställe och år.

Ansökan om försäljning och tillsyn av tobaksvaror

Tillståndsplikt gäller för försäljning av tobaksvaror både i detaljhandeln och i partihandeln. Tillstånd krävs inte för försäljning av e-cigarett och påfyllningsbehållare, örtprodukter för rökning och andra liknande produkter. Ett tillstånd för försäljning av tobaksvaror kan gälla för viss tid eller tills vidare.

Ett register över anmälda försäljare/tillståndshavare hålls av tillståndsmyndigheten. Kommunen utövar tillsyn enligt lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Den som bedriver detaljhandel eller partihandel med tobaksvaror ska utöva särskild kontroll enligt tobakslagen. En sådan kontroll ska dokumenteras i ett egenkontrollprogram som skickas in till kommunen. Egenkontrollprogrammet är likartat det som avser försäljning av folköl och bör därför se ut på ungefär samma sätt. Något krav på godkänd livsmedelslokal eller utbud av matvaror finns dock inte vid tobaksförsäljning.

Förebyggande och inre tillsyn

Förebyggande och inre tillsyn sker genom att:

- hålla och uppdatera register över försäljningsställen för tobak samt anmälningspliktiga varor
- säkerställa att grundvillkoren för försäljning uppfylls
- lämna kontinuerlig information till berörda näringsidkare om gällande lagstiftning och vikten av egenkontrollprogram, till exempel genom informationsbrev och uppdaterad hemsida
- samverka med andra myndigheter i frågor om tillsyn av tobaksförsäljning samt dokumentera rutiner och tillsynsarbete
- tillståndshavare, dels genom egen anmälan eller genom impuls från allmänheten eller på tillståndsmyndighetens initiativ, såsom juridisk person och personer med betydande inflytande i företaget kontrolleras. Särskild vikt ska läggas vid kontroll av vandel och ekonomiska förhållanden i övrigt

Yttre tillsyn

Vid yttre tillsyn ska en kontroll ske av att:

- beslut om försäljningstillstånd finns på försäljningsstället
- försäljningsstället har ett egenkontrollprogram anpassat efter den egna verksamheten och att det följs
- det finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om gällande åldersgräns
- tobaksvarorna exponeras på rätt sätt i butiken

- marknadsföringen av tobaksvaror sker på ett med lagstiftningen förenligt sätt

Region Gotland tar enligt taxa för provnings- och tillsynsavgifter enligt lagen om tobak och liknande produkter och lagen om handel med vissa receptfria läkemedel, antaget av kommunfullmäktige den 2008-04-21 och senast ändrad av regionfullmäktige den 2019-06-17, ut en tillsynsavgift för sin tillsyn. Målsättningen är att genomföra minst ett tillsynsbesök per försäljningsställe och år.

Rökfria miljöer

Samhällsbyggnadsförvaltningen ska inom ramen för tillsyn av rökfria miljöer utföra tobakstillsyn. Tillståndsmyndigheten ansvarar för tillsyn av rökfria miljöer på restauranger. Övriga rökfria miljöer, till exempel skolgårdar och inhägnade idrottsanläggningar utomhus, ansvarar enhet miljö för, (se sista delen av denna plan). Det föreligger ingen rätt för kommuner att ta ut avgifter för tillsyn av rökfria miljöer.

Tillsyn av tobaksfria nikotinprodukter

Sedan 1 augusti 2022 gäller lag (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter. För den som säljer tobaksfria nikotinprodukter gäller att en anmälan ska ske till kommunen. Ett egenkontrollprogram ska upprättas och lämnas in tillsammans med anmälan.

Förebyggande och inre tillsyn

Förebyggande och inre tillsyn sker genom att:

- hålla och uppdatera register över anmälda försäljningsställen
- lämna kontinuerlig information till berörda näringsidkare om gällande lagstiftning och vikten av egenkontrollprogram, till exempel genom informationsbrev och uppdaterad hemsida
- samverka med andra myndigheter i frågor om tillsyn av försäljningen samt dokumentera rutiner och tillsynsarbete

Yttre tillsyn

Vid yttre tillsyn ska en kontroll ske av att:

- försäljningsstället har ett egenkontrollprogram anpassat efter den egna verksamheten och att det följs
- det finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om gällande åldersgräns
- varorna exponeras på rätt sätt i butiken
- marknadsföringen av tobaksfria nikotinprodukter sker på ett med lagstiftningen förenligt sätt
- förpackningarna har hälsovarningar och innehållsdeklaration

Målsättningen är att genomföra minst ett tillsynsbesök per försäljningsställe och år. Taxa för tillsynsavgift saknas men tillförs under 2026.

Tillsyn av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare

Sedan 1 juli 2019 gäller lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter. För den som säljer e-cigaretter och påfyllningsbehållare gäller att detta ska anmälas till kommunen. Ett egenkontrollprogram ska upprättas och lämnas in tillsammans med anmälan.

Förebyggande och inre tillsyn

Förebyggande och inre tillsyn sker genom att:

- hålla och uppdatera register över anmälda försäljningsställen
- lämna kontinuerlig information till berörda näringsidkare om gällande lagstiftning och vikten av egenkontrollprogram, till exempel genom informationsbrev och uppdaterad hemsida
- samverka med andra myndigheter i frågor om tillsyn av försäljningen samt dokumentera rutiner och tillsynsarbete

Yttre tillsyn

Vid yttre tillsyn ska en kontroll ske av att:

- försäljningsstället har ett egenkontrollprogram anpassat efter den egna verksamheten och att det följs
- det finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om gällande åldersgräns
- varorna exponeras på rätt sätt i butiken
- marknadsföringen av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare sker på ett med lagstiftningen förenligt sätt
- förpackningarna har hälsovarningar samt innehåller informationsblad och innehållsdeklaration

Region Gotland tar enligt taxa för prövnings- och tillsynsavgifter enligt lagen om tobak och liknande produkter och lagen om handel med vissa receptfria läkemedel, antaget av kommunfullmäktige den 2008-04-21 och senast ändrad av regionfullmäktige den 2019-06-17, ut en tillsynsavgift för sin tillsyn. Målsättningen är att genomföra minst ett tillsynsbesök per försäljningsställe och år.

Tillsyn av receptfria läkemedel

Från 1 november 2009 gäller enligt lag (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel att vissa läkemedel får säljas i detaljhandeln. Läkemedel för egenvård görs därmed mera tillgängliga för allmänheten. Läkemedelsverket är den myndighet som har central tillsyn över efterlevnaden av lagen men det är kommunen som har den direkta uppgiften att kontrollera försäljningsställena

och därmed en skyldighet att rapportera brister i hanteringen till läkemedelsverket.

Näringsidkaren är precis som vid försäljning av folköl och tobak skyldig att utöva särskild kontroll, så kallad egenkontroll, över detaljhandeln och hanteringen i övrigt av läkemedel och se till att det finns ett för verksamheten upprättat egenkontrollprogram. Vidare ska verksamheten bedrivas i en lämplig lokal, läkemedlen ska tillhandahållas på lämpligt sätt samt statistiska uppgifter ska lämnas till E-hälsomyndigheten.

Förebyggande och inre tillsyn

Förebyggande och inre tillsyn sker genom att:

- hålla och uppdatera register över anmälda försäljningsställen
- lämna kontinuerlig information till berörda näringsidkare om gällande lagstiftning och vikten av egenkontrollprogram, till exempel genom informationsbrev och uppdaterad hemsida

Yttre tillsyn

Vid yttre tillsyn kontrolleras att:

- ett egenkontrollprogram finns upprättat och att det följs
- läkemedlen exponeras på lämpligt sätt
- hanteringen fungerar i övrigt, till exempel att inköp, förvaring och retur sker enligt bestämmelserna
- skylt om gällande åldersgräns, 18 år, finns och är tydlig och klart synbar

Region Gotland tar enligt taxa för provnings- och tillsynsavgifter enligt lagen om tobak och liknande produkter och lagen om handel med vissa receptfria läkemedel, antaget av kommunfullmäktige den 2008-04-21 och senast ändrad av regionfullmäktige den 2019-06-17, ut en tillsynsavgift för sin tillsyn. Målsättningen är att genomföra minst ett tillsynsbesök per försäljningsställe och år. Under 2026 kommer tillståndsmyndigheten i sin tillsyn fortsätta att beakta försäljningsställen för folköl, tobak, tobaksfria nikotinprodukter, e-cigarett och påfyllningsbehållare samt receptfria läkemedel som enbart är öppna under sommaren. Likaså kommer samtliga gårdsförsäljningstillstånd följas upp.

Kontrollköp

Tillståndsmyndighetens ambition är att utifrån Folkhälsomyndighetens föreskrifter informera om och utföra kontrollköp på ett urval av de försäljningsställen som säljer folköl, tobak, tobaksfria nikotinprodukter, e-cigarett och påfyllningsbehållare samt receptfria läkemedel.

Uppföljning

Tillståndsmyndighetens tillsynsarbete ska årligen följas upp. Utgångspunkten för uppföljningen är verksamhetens tillsynsplan. Uppföljning ska ske genom löpande dokumentation utifrån tillsynsplanen av ärenden, tillsyn och insatser. Tillsynsplanen ligger till grund för verksamhetens årsrapport. Årsrapporten visar verksamhetens omfattning, hur tillsynsplanen följts, eventuella avvikelser och resultat, såväl ekonomiskt som verksamhetens syfte och innehåll. Tillsynsplanen ligger även till grund för utveckling av verksamheten.

Tillsyn rökfria miljöer 2026

Lagstiftningen om rökfria miljöer syftar till att skydda allmänhet från att utsättas för tobaksrök. Den verksamhet som berörs av rökförbudet ansvarar för att det efterföljs inom deras område. Miljö- och byggnämnden har tilldelats ansvaret för tillsynen.

Enhet miljö ansvarar för tillsyn vid följande områden:

- skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem
- utomhusområden i anslutning till kollektiva färdmedel, exempelvis buss-hållplatser och taxizoner
- inhägnade idrottsanläggningar utomhus
- lekplatser som allmänheten har tillträde till
- entréer till lokaler som allmänheten har tillträde till, exempelvis vid myndigheter, mataffärer, restauranger och lokaler för sjukvård

Enhet miljö har planerat in 50 timmars handläggningstid för tillsyn över rökfria miljöer under 2026. 30 timmar planeras för tillsyn vid skolgårdar och motsvarande områden. 20 timmar planeras för klagomålshantering och samverkan gällande resterande områden.

Enhet livsmedel och alkoholtillstånd utövar tillsyn vid följande områden:

- uteserveringar vid exempelvis restauranger och kaféer.